

Munich Personal RePEc Archive

What if the majority does not want the winner of a democratic election?

Kurrild-Klitgaard, Peter

Dept. of Political Science, University of Copenhagen

July 2019

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/97296/>

MPRA Paper No. 97296, posted 01 Dec 2019 14:37 UTC

Hvad nu, hvis flertallet ikke ønsker vinderen af et demokratisk valg?

PETER KURRILD-KLITGAARD

Professor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Det er faktisk muligt, at vinderen af et demokratisk valg slet ikke er den, et flertal ønskede. Alle så det ske ved det amerikanske præsidentvalg i 2016—men man kan faktisk ikke engang være sikker på, at Republikanerne selv ønskede Trump.

For de fleste ligger det som noget uomgængeligt i demokratiforståelsen, at vinderen af et demokratisk valg naturligvis også må være den, som et flertal foretrækker.

Men det er slet ikke sikkert. De to franske, demokratiinteresserede matematikere Jean-Charles de Borda (1733-1799) og marquis de Condorcet (1743-1794) demonstrerede allerede i 1780'erne, at den kandidat, der kan slå alle andre kandidater, hvis man "matcher" dem parvis (ligesom i visse sportsturneringer), godt kan tabe et valg, hvor alle sammenlignes mod hinanden i ét hug. De viste også, at der er situationer, hvor der slet ikke er nogen vinder, der ikke kan slås af andre.

Man kalder den slags "valgparadokser". Hvor mærkeligt og verdensfjernt det måtte lyde, så så man faktisk begge fænomener under Republikanernes primærvalg i forbindelse med præsidentvalget i 2016—der som bekendt endte med Donald Trumps sejr.

Når der ingen vinder er

Paradokset navngivet efter Condorcet kan illustreres med et hypotetisk eksempel: Vi antager, at der er tre grupper af vælgere, der hver udgør 1/3 af vælgerkorpset, og som vi kan kalde *De Røde*, *De Grå* og *De Blå*. Sammen skal de vælge mellem tre alternativer (A, B, C). Hver gruppe har en præferenceorden, der ser sådan ud:

Condorcets Paradoks

Partier (stemmer)	De Røde	De Grå	De Blå
Præferenceorden	(33)	(33)	(33)
Mest foretrukket	A	B	C
	B	C	A
Mindst foretrukket	C	A	B

Fordi ingen af grupperne alene har halvdelen af stemmerne, vil der skulle to til et absolut flertal. Men hvilket alternativ er "kollektivt" foretrukket? Sammenligner man dem parvis, får man et kompliceret og paradoksalt billede. Ét flertal på 66 mod 33 foretrækker A fremfor B (De Røde og De Blå mod De Grå). Et andet flertal foretrækker B fremfor C (De Røde og De Grå mod De Blå). Men samtidigt foretrækker et tredje flertal C fremfor A (De Grå og De Blå mod De Røde). Det kalder man et "cyklisk" flertal: Uanset hvad der vælges, vil det være mindre foretrukket end et andet alternativ, og dermed kan beslutningen "cykle" videre i det uendelige, fra det ene til det andet til det tredje.

Dermed strider det kollektive ønske imod en simpel antagelse, man normalt altid gør sig på individniveau: At hvis A foretrækkes fremfor B, og hvis B foretrækkes fremfor C, må det logisk nok også være tilfældet, at A så foretrækkes fremfor C.

Men det er det så ikke, når individuelle ønsker lægges sammen gennem flertalsafgørelser. Det er påvist, at paradokset teoretisk kan forekomme i enhver situation, hvor flere end to personer skal vælge mellem flere end to alternativer. Sandsynligheden for, at det sker afhænger så af, hvordan præcis vælgernes præferencer ser ud.

Når taberen vinder

Men hvad nu, hvis præferencerne så netop ikke er præcis som i eksemplet, eller hvis stemmerne ikke er så ligeligt fordelt som der? Det bliver det, som valgparadokset opkaldt efter Borda illustrerer, ikke nødvendigvis bedre af.

Bordas Paradoks

Partier (stemmer)	De Røde	De Grå	De Blå
Præferenceorden	(34)	(33)	(32)
Mest foretrukket	A	B	C
	B	C	B
Mindst foretrukket	C	A	A

I dette tilfælde har vi givet De Røde en stemme flere og De Blå en færre samt ændret lidt på, hvad grupperne synes om alternativerne. Her får et alternativ, A , mest støtte (34) fra et simpelt flertal (De Røde), mens B og C kun får hhv. 33 og 32 stemmer. Men sammenligner man alternativerne parvis, slås A klart af både B og C , i begge tilfælde med stemmerne 65 mod 34. B kan slå både A og C og er dermed den såkaldte "Condorcet-vinder". Så mens stemmetallene er $A > B > C$, er den kollektive rangorden $B > C > A$. Her er der altså ikke længere, som i Condorcets Paradoks, et "cyklisk" flertal. Til gengæld vil den, der vinder en simpel flertalsafstemning (A), være mindre foretrukket end begge de andre (B og C).

"Cykler" i de amerikanske stemmebøks

Er dette blot skrivebordseksempler uden forbindelse med den virkelige verden? Det har samfundsforskere diskuteret i mere end et halvt århundrede, siden økonomerne Duncan Black og Kenneth Arrow genopdagede problematikken sidst i 1940'erne.

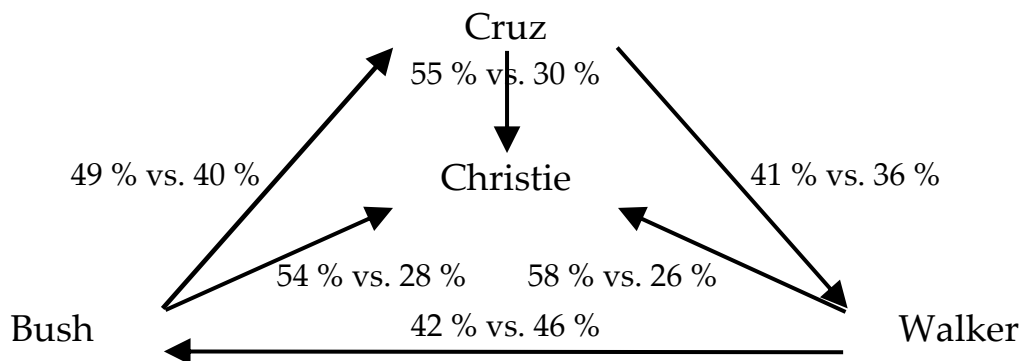
En indsigt er, at jo flere vælgere, der er, og jo flere alternativer, de skal vælge imellem, desto større er sandsynligheden – alt andet lige – for, at det ene eller det andet valgparadoks kan forekomme. Desværre har vi som forskere aldrig direkte adgang til vælgernes prioriteringer af alternativerne, og det er kun sjældent, at meningsmålinger tilrettelægges på en sådan måde, at man kan spotte paradokserne – hvis de ellers findes.

Men en sjælden gang imellem er det muligt – og det amerikanske præsidentvalg i 2016 var på den måde unikt. Ikke kun fordi det for fjerde eller femte gang siden 1824 endte med, at den valgte præsident

(Trump) blev en, der fik færre vælgerstemmer (men flere valgmandsstemmer) end sin modkandidat (Clinton). Allerede under det Republikanske Partis primærvalg var det klart, at noget var anderledes: I et historisk stort felt (med på et tidspunkt 17 kandidater) lykkedes det som noget næsten enestående for en kandidat (Trump) at vinde nomineringen *uden* at få et flertal af de afgivne stemmer i primærvalgene—fordi de andre kandidater splittede deres stemmer indbyrdes. Samtidigt blev et par meningsmålinger tilrettelagt på en sådan måde, at de faktisk muliggjorde at undersøge, om Condorcets Paradoks og Bordas Paradoks manifesterede sig i virkeligheden.

Før de første primærvalg formelt blev afholdt, sammenlignede en meningsmåling (foretaget marts-april 2015) blandt republikanske vælgere de daværende kandidater parvis: fhv. guvernør Jeb Bush, guvernør Chris Christie, senator Ted Cruz og guvernør Scott Walker. Tabel 1 viser, hvem af de fire kandidater der i målingen slog hvem og med hvilke stemmeandele.

Tabel 1. Republikanske præsidentkandidater, marts-april 2015.

Kilde: Monmouth University Poll. N=355.

Som det fremgår, kunne Bush slå Cruz, som kunne slå Walker, som kunne slå Bush. Der var dermed tale om Condorcets Paradoks: en "cykel" imellem tre kandidater. Til gengæld kunne alle tre slå Christie.

Havde der på det tidspunkt været afholdt et nationalt primærvalg, havde Republikanerne uden tvivl fundet en kandidat—men meget

tyder på, at uanset hvem vinderen havde været, ville (mindst) en anden kunne have slået vedkommende.

Primærvalgssæsonen var imidlertid dårligt begyndt, og knap et år senere havde Trump meldt sig på banen, ligesom en række kandidater allerede havde trukket sig igen. I januar-marts 2016 foretog to mediekonsortier i alt fire meningsmålinger om fire republikanske præsidentkandidater (Cruz, Trump, senator Marco Rubio og guvernør John Kasich). Deri indgik spørgsmål, hvor man dels sammenlignede "alle mod alle" og dels lavede parvise sammenligninger af Trump/Cruz og Trump/Rubio. Et vægtet gennemsnit af disse målinger er sammenfattet i tabel 2.

Tabel 2. Republikanske præsidentkandidater, januar-marts 2016.

Kandidat	Mest foretrukne kandidat (alle mod alle)	Parvis sammenligning	Parvis sammenligning
Donald J. Trump	31 %	41 %	45 %
Ted Cruz	25 %	54 %	-
Marco Rubio	17 %	-	52 %
John Kasich	14 %	-	-
Andre/ingen/ved ikke	13 %	5 %	3 %

Kilder: vægtet gennemsnit af målinger fra ABC News/Washington Post og NBC News/Wall Street Journal. N=1.597.

Selvom primærvalgene først blev afgjort nogle måneder senere, viser meningsmålingerne, at Trump på dette tidspunkt var "vinderen" – men vel at mærke kun når alle kandidater sammenlignedes med hinanden på en gang. Til gengæld ville han have tabt til mindst to af modkandidaterne, hvis det kun havde været dem, der blev sammenlignet. Trump var, med andre ord, hvad man kalder en "Borda-taber".

En udfordring for demokratitænkningen

Det hører med til historien, at ikke alle stemmeandelene i de to tabeller er så forskellige fra hinanden, at man uden videre kan være

sikker på (med mindst 95 % sandsynlighed), at relationerne er præcis som skitseret. Mange af dem er imidlertid solide nok, og for tabel 2's vedkommende er det klart, at Trump ville have tabt til mindst en anden kandidat ved parvise sammenligninger.

Dermed illustrerer disse data fra det kontroversielle amerikanske præsidentvalg, hvad samfundsforskere har filosoferet over siden 1700-tallet, men som der er fundet meget få empiriske eksempler på: At der kan være situationer, hvor det reelt er meningsløst at tale om "folkets vilje". Der er simpelthen ikke nogen folkevilje, der alene beror på vælgernes ønsker.

Det betyder så—når præferencerne er som skitseret—to ting: For det første, at det bliver sværere at forudsige udfaldet af en demokratisk proces. For det andet underminerer det også vores idealistiske billede af valgprocessen: At vi tror, at det demokratiske udfald også er noget, et flertal af vælgerne nødvendigvis ønsker.

Kilder

- Kurrild-Klitgaard, P. (2017). Når taberen vinder: Trump og JFK. *Politiken* (19 Jan 2017), 2: 5, <http://politiken.dk/debat/art5794000/N%C3%A5r-taberen-vinder-Trump-og-JFK>.
- Kurrild-Klitgaard, P. (2018). Trump, Condorcet and Borda: Voting paradoxes in the 2016 Republican presidential primaries. *European Journal of Political Economy* 55, 29-35.

